

Тема: Архітектоніка друкованого видання

1. Характеристики архітектоніки друкованого видання.
2. Вибір елементів архітектоніки та їх параметрів.
3. Формування комплексів елементів.

1.

Дизайнера і верстальника газети можна порівняти з архітектором і будівельником, а основні елементи оформлення газети – з цеглинками, з яких зводиться будівля, тобто газетний номер. Дизайнери і верстальники вирішують комплекс проблем, пов'язаних з планом цього будівництва: з композицією номеру і смуг, з розміщенням матеріалів тощо. Композиція смуг залежить від композиції всього номеру газети, і, в свою чергу, визначається змістом опублікованих матеріалів та їх характером.

Як зазначає Шевченко В. Е. [31-35], **архітектоніка** поєднує змістовий, структурний і зображальний аспекти видання через систему рубрикації, змістові та конструктивні зв'язки, взаємовідносини текстового та зображального матеріалу, відображені у макеті видання.

Термін «архітектоніка» виник в епоху античного мистецтва, а у друковані видання прийшов з архітектури, де означає образну інтерпретацію конструкції.

Під архітектонікою розуміють домірність розташування частин, їх логічну підпорядкованість. У видавничій справі цей термін і досі застосовується рідко і здебільшого у значенні візуального відображення структури, для оцінювання або аналізу оформлення композиції видання в цілому.

Архітектоніка є системою знань про будову художнього твору як єдиного цілого, наукою про інтегральний взаємозв'язок його основних елементів. Композиція видання виникає на основі архітектоніки текстового матеріалу, тож архітектонічність визначає ступінь вірності і точності, з якою композиційна будова видання його відображає.

Архітектоніка подає текстовий матеріал просторово-графічними засобами через елементи оформлення (шрифти, зображення, декоративні елементи, заставки, складники заголовного комплексу тощо).

Архітектонічність видання залежить від:

- досконалості внутрішнього змісту;
- досконалості форми вираження;
- взаємозв'язку внутрішнього змісту і форми вираження;
- інформативності форми;
- естетичності художнього вираження змісту і форми вираження.

Архітектоніка видання базується на таких стадіях:

- формування мовної системи архітектоніки видання;
- визначення елементів та їх характеристик;
- встановлення ієрархічних рівнів видання як системи;
- виявлення властивостей елементів та їх взаємозв'язків.

Мова архітектоніки – це сукупність різноманітних засобів, прийомів і елементів виразності форми видання. Мова архітектоніки друкованого видання, як будь-яка знакова система, має свою лексику, граматику та фонетику. Використання лексики із дотриманням правил граматики дозволяє скласти модель конкретного видання, а фонетичні прийоми додають емоційного забарвлення.

2.

Архітектонічний елемент – це не найпростіший елемент видання, а такий, що сам або у поєднанні з іншими застосовується лише в даному випадку і своїми параметрами

впливає на формування «обличчя» видання, створення архітектонічного типу.

Основними характеристиками архітектоніки видання є матеріально-просторова структура і зовнішнє оформлення. Тобто архітектоніка видання базується на двох головних параметрах – внутрішньому змісті і формі вираження.

Тож архітектоніка охоплює структуру і композицію, поєднує структурний та зображальний аспекти видання через змістові та конструктивні зв'язки, визначає найважливіші риси газети (загальний вигляд, формат, пропорції тощо).

До основних архітектонічних засобів можна віднести:

- зображальні (фотографії, малюнки, інфографіка);
- декоративні (лінійки, рамки);
- шрифтові;
- пробільні.

Зображальні елементи присутні в будь-якій газеті й значно відрізняються від ілюстрацій у книгах. Це пов'язано з тим, що вони одночасно є елементом оформлення та підсистемою, тобто окремою публікацією, самостійним інформаційним повідомленням. Зображальні елементи є не лише складовою зовнішнього образу газети, але й її змістовим наповненням.

Характер відображення зображальних елементів впливає на їх сприйняття читачем та привертає увагу до публікації, а змістове наповнення задовольняє потребу в інформації. Засоби масової інформації використовують три види зображальних елементів: *фотографічні* (тонові), *нефотографічні* (штрихові), та *інфографіку*.

Інфографіка у вигляді діаграм, карт, таблиць використовується на сторінках газет для наочного подання інформації, досягнення візуального ефекту, можливості аналізу інформації.

Зображальні елементи в газеті виконують не лише функцію доповнення до тексту – вони можуть виступати як самостійний елемент видання, який найбільш повно розкриває зміст. Зображальні елементи займають приблизно від 5 до 45% площі газетної смуги. У спеціальних випусках (святкових, ювілейних, тематичних або на сторінках-фотодобріках) площа зображального матеріалу збільшується до 70%. Обсяг зображальних матеріалів, їх площа обумовлюється також наявністю рекламних блоків, якщо вони не винесені на окремі сторінки.

Основні характеристики зображальних елементів та їх композиційні побудови щодо текстів та заголовків є вирішальними при класифікації сучасних періодичних видань: газети застосовують обмежену кількість композиційних варіантів зображень щодо тексту та заголовків, причому враховується кількість зображень на один текстовий матеріал.

На формування типу газетного видання значною мірою впливає насиченість сторінок декоративними елементами та їх різновидами. Існують газети, в яких **декоративні елементи** майже не використовуються, а функції відокремлення та виділення виконують пробільні елементи. Призначення декоративних елементів – у виділенні або відокремленні інших елементів, групуванні окремих матеріалів.

Декоративні елементи (лінійки, рамки, кінцівки, плашки, підкладки, буквиці тощо) надають специфічних рис оформленню видання. Їх відсутність погіршує орієнтацію читача на сторінках газети, розмиває межі між матеріалами, послаблює деякі акценти, але не змінює зміст.

Декоративні елементи мають спільні з пробільними елементами функції, але їх дія відрізняється через більш сильну графічну насиченість, необхідністю сполучення з параметрами шрифтів, кількістю та формою зображальних матеріалів. Їх застосування утворює цілісну систему, яка обумовлюється функціями архітектонічності, акцентування, виділення та надання конструктивної чіткості газетній сторінці, створення руху читання.

Велике значення в архітектоніці газетного видання має «повітря», тобто **пробільні елементи**. Простір значно поживляє композицію газети, він присутній на кожній сторінці, розвороті та навколо кожного елемента газети.

На фоні білого будується модель газети. В усіх періодичних виданнях є такі види пробілів, як міжлітерні, міжслівні, міжрядкові, міжколонкові, навколо заголовків, резюме, колонтитулів, зображальних елементів, підписів тощо.

Пробільні елементи є засобом виділення і відокремлення матеріалів, групування добірок, акцентування, розчленування, вони посилюють дію елементів газетної сторінки, створюють ритмічну структуру газети.

Кількість і розміри пробілів постійні для кожної газети і закладаються в її композиційно-графічній моделі. Простежується тенденція до зменшення внутрішніх пробілів зі збільшенням полів і навпаки.

Абзацний відступ у сучасних газетах постійний – від 3 до 5 мм.

Згідно архітектонічних особливостей газети визначають її тип – сукупність особливостей оформлення конкретного видання.

3.

Формування архітектоніки газети для зручності користування виданням здійснюється на основі якостей, властивих елементам оформлення (поділ газети на рубрики, тематичні сторінки, виділення в окремий блок коротких інформаційних повідомлень, виділення початку або закінчення текстів, утворення складених зображальних матеріалів). Таким чином, традиційні елементи оформлення стають показниками складних зв'язків, які об'єднують усі компоненти видання.

Виділення груп елементів оформлення ґрунтується на їх поділі за ступенем складності на кілька рівнів. До нижчого рівня належать елементарні складові або найпростіше групування елементів одного або двох видів (літери, пробіли, лінійки тощо).

Поєднання цих найпростіших елементів утворює новий елемент, який належить до наступного за ступенем складності рівня (текстовий рядок, заголовки, зображення тощо). Текстовий рядок можна розглядати як сукупність текстового або заголовного шрифту і пробілів, обмеження матеріалу рамкою – як сполучення лінійок і пробілів. Більш високий рівень складності об'єднує елементи з кількома загальними, однаковими ознаками і характеристиками. Наприклад, текстовий та титульний шрифти разом утворюють такий узагальнений елемент, як шрифтовий; лінійки та прикраси у поєднанні можна віднести до декоративних елементів; сукупність текстових рядків, пробільних елементів та заголовків утворює такі елементи, як колонки, добірки, колонтитули тощо.

Складну форму об'єднання елементів оформлення, яка забезпечує цілісність, архітектонічність газетної сторінки та видання в цілому можна назвати **комплексом**. Прикладом об'єднання подібного рівня можна назвати заголовний комплекс, до складу якого входять різнохарактерні за призначенням елементи (титульний шрифт, лінійки, зображальні та пробільні елементи).